

m è t h e t V A L K H O F

k o m t N I J M E G E N

W E E R

V O L L E D I G O V E R E I N D !!

HET VALKHOF

GEHÉÉL

TOT UW-DIENST

valkhof
nieuws

8414-3000 gang nr. 3

V O O R W O O R D

Bij het voorwoord in Valkhofnieuws hebben we vrijwel steeds van vooruitgang kunnen spreken en het ziet er naar uit dat deze vooruitgang in een z.g.sneeuwbaaleffect wordt voortgezet. Dit wordt bevestigd door het groeiend ledental, waarvan U verderop kennis kunt nemen. Ook de publiciteit van de laatste weken werkt nog door en zal zeker effectief blijken. Wanneer in toenemende mate onze visie op de Valkhofmogelijkheden wordt gedeeld stellen wij dit op hoge prijs en wij wensen daarbij dat gelijktijd de hechtheid in onze gelederen blijft meegroeien. We zullen pas juichen als we letterlijk OVER DIE BRUG iets hebben bereikt in een blijvend voordeel voor stad en omgeving.

Tot die omgeving behoort direct de overkant met Lent als meest nabije overbuur, waarheen we op interessante wijze worden meegenomen door de heer M.Schenkels. Hij heeft in een prettig geschreven artikel een aantal historische gegevens samengesteld voor ons Valkhofnieuws. Dit artikel is in overleg gesplitst. Deel I is hierin afgedrukt terwijl deel II in de kerst-uitgave van Valkhofnieuws verschijnt.

Wij spreken nu reeds onze wens uit dat binnen afzienbare tijd onze GOEDE BUREN AAN DE OVERKANT in hun KIJK op Nijmegen ook het Valkhof weer ontdekken. Dan zal er wellicht met prettiger gevoelens dan ooit naar worden gekeken en wat ons betreft zijn we met de spreuk van de omslag: HET VALKHOF GEHEEL TOT UW DIENST , al over de brug heen.

Met de mededeling dat de redactionele sluitingsdatum van deze uitgave 27-10-86 was, laten wij U met rust bij het doorlezen van dit Valkhofnieuws.

De Redactie.

VERSLAG JAARVERGADERING 1986

De achtste jaarvergadering van de Valkhofvereniging werd door voorzitter J.Nooy geopend met een terugblik op het succesvolle jaar 1985, waarin niet minder dan ca.50.000 mensen de Valkhofkapel bezochten. Een dergelijk bezoekersaantal en een vernieuwd park hebben een stimulerend effect gehad op de verenigingsactiviteiten. Dit moge onder meer blijken uit de vele kunstenaars die te kennen hebben gegeven graag in aanmerking te willen komen om in de kapel te exposeren. Ook binnen de vereniging sloeg deze vonk over; verschillende contourenplannen zijn uitgewerkt, met de bouw van een contourenmaquette was een start gemaakt en extra aandacht werd besteed aan het ontwerpen van een deur voor de kapel. Doch ook negatieve ervaringen riep de voorzitter in de herinnering: de zeer slordige uitvoering van de elektrische lichtinstallatie in de kapel. De Gemeente Nijmegen heeft zich echter bereid verklaard de installatie ingrijpend te laten veranderen. Voor het jaar 1986 wees de heer Nooy erop, dat dit jaar in het teken van de bouwactiviteiten zou staan en dat het Valkhofnieuws in 1986 om die reden een steenrode omslag heeft gekregen. Bij deze gelegenheid sprak hij over de gemeentelijke plannen om het oostelijke deel van de Waalkade toeristisch aantrekkelijk te maken en dat de Valkhofvereniging hierop met haar (bouw)activiteiten moet inspelen. Bij de presentatie van de plannen voor de Waalkade zal onze vereniging zeker van de partij zijn.

Van secretariaatszijde waren geen bijzondere meldingen, G.Hermans kon zich derhalve geheel richten op de verrichtingen van de technische commissie.

Als eerste kwam de kapel aan bod. Kort na de langdurige vorstperiode zijn de voorbereidingen getroffen voor de heraanleg van de elektrische installatie, welke spoedig zal volgen.

Tijdens de winter is een viertal ontwerpen gemaakt voor een buitendeur in de kapel. Behalve op het uiterlijk is met name gelet op de materiaalkeuze, de constructie en de hengen (de ophanging). Een deel van politiek Nijmegen heeft zich inmiddels vóór de uitvoering verklaard.

De verkoopkast heeft veel te lijden gehad van het vocht en zal ingrijpend moeten worden verbeterd of vernieuwd.

Nederlandse en duitse deskundigen hebben aangeboden om de kapel zowel in- als uitwendig te onderzoeken. Dit onderzoek geschiedt kostenloos en zal uitmonden in een rapport en aanbevelingen met betrekking tot een eventuele conservering.

Vervolgens werd aandacht besteed aan het park. De informatie-panelen hebben goede diensten bewezen en verkeren ondanks de zeer slechte weersomstandigheden gedurende de wintermaanden in perfecte staat. Dit paneeltype mag zonder meer een succes worden genoemd.

Rond het thema "bouwactiviteiten" ging de aandacht enerzijds uit naar de mogelijkheden voor de aanleg van de burchtcontouren in het park. Enkele ontwerpen zijn gemaakt, aan een contourenmaquette wordt gewerkt en er wordt ijverig gestudeerd op de herbouwmogelijkheden

van de vroegere aanbouw aan de kapel. Anderzijds zijn herbouwstudies van veel grotere omvang in volle gang. Het betreft de plannen om de Valkhofburcht, geheel of gedeeltelijk, te herbouwen. Vragen als: welke delen kunnen worden herbouwd, welke fasering moet in acht worden genomen en hoe zijn de plannen te financieren, moeten uitvoerig worden nagegaan en eenduidig worden beantwoord.

Naast al deze Valkhofactiviteiten is de aandacht ook nog naar buiten gericht geweest. Onder het motto: "een goede buur is beter dan een verre vriend", zijn goede werkkontakten gelegd met het Cultureel Centrum "De Lindenberg". Het eerste resultaat is er ook al: met ingang van 1986 zullen jaarlijks enkele activiteiten gezamenlijk worden georganiseerd.

Als sluitstuk van zijn betoog kon G.Hermans nog mededelen dat de Valkhofvereniging bijna 400 leden telt.

Onze ongeëvenaarde penningmeester Ih. Verweij gunde de ruime schare belangstellenden weer een blik in de geldlade van de vereniging. Na het verslag van de kaskommissie 1985, waarin door de heer de Leeuw namens deze commissie te kennen werd gegeven dat de boekhouding op 6 maart 1986 de toets der kritiek weer had doorstaan, konden de penningen worden geteld.

De baten uit de contributies waren duidelijk hoger dan was begroot, evenals de opbrengsten uit de verkopen in de kapel. Aan de lastenzijde bleek een aantal posten opmerkelijk goed te zijn ingeschat, doch twee andere waren hoger uitgevallen dan was verwacht.

Dit was met name bij de tentoonstellings- en concertkosten het geval. Daartegenover stond een ruime meevaller bij de post "papier, enveloppen en drukkosten". Het eindresultaat was, dat het vorige boekjaar werd afgesloten met een batig saldo van ruim 4200 gulden.

Penningmeester Verweij memoreerde dat het gezien de cijfers de moeite waard is om door te gaan. En dat zonder enige overheidssubsidie!

Volgens de agenda zou M.Dongelmans hierna verslag doen van de concerten/muziekuitvoeringen, doch hij was verhinderd op deze avond. Voorzitter J.Nooy deelde in zijn plaats mee, dat in het seizoen 1986 een vijftal concerten op het programma staan.

Hij vervolgde met het agendapunt "samenstelling bestuur". Statutair traden dit jaar M.Dongelmans en R.Hendriks af; beiden hadden zich herkiesbaar gesteld. De ledenvergadering ging akkoord met de continuering van hun bestuurstaken.

Vanuit de ledenvergadering klonk een eensgezinde instemming met de herbouwplannen. Dienaangaande merkte de heer Wolf op, dat de muur- en funderingsfragmenten middels zeer gericht bodemonderzoek in kaart moeten worden gebracht. Voorzitter Nooy antwoordde hem dat het complex van het Canisius College voorrang geniet, maar dat hij ervan overtuigd is dat de Valkhofheuvel tal van sporen verborgt. De heer Wolf zei te vrezen dat de Valkhofvereniging in deze zaak wel eens door de gemeente aan het lijntje kon worden gehouden. Het verenigings-initiatief om met behulp van elektro-sondering de zaak zelf in kaart te brengen, sprak hem zeer aan.

Naar aanleiding van de plannen om de grotendeels betonnen parkbanken sukseessievelijk te vervangen door houten exemplaren (van het type dat bij de kapel staat), was de heer Jonissen van mening, dat de "directe mailing" naar grote bedrijven meestal niet het gewenste resultaat oplevert. Hij stelde voor het aktieveld te verleggen naar de Rotary- en aanverwante clubs. Een gedachte welke door het bestuur werd genoteerd.

De heer de Leeuw vroeg zich af, of de Valkhofvereniging met haar 400 leden niet in staat was om het Valkhof geheel of gedeeltelijk in eigendom te verwerven. Voorzitter Nooy antwoordde hem dat de stichtingsvorm hiertoe in feite de mogelijkheden biedt.

De heer Berenbroek was benieuwd of het mogelijk was om de belangrijkste delen van oudere edities van Valkhofnieuws op A5-formaat te herdrukken. De belangstelling hiervoor was volgens hem zeer groot, terwijl het ook van belang kan zijn voor recentere leden. G.Hermans kon de vraagsteller hierop namens de redaktiekommissie meedelen, dat dit zeker zal gebeuren. Enige voorbereidingen zijn hiervoor reeds getroffen.

Naar aanleiding van een vraag van de heer van Loon betreffende de gebrekkige bezorging buiten de gemeente Nijmegen van Valkhofnieuws 4/85 door de stadspost, werd hem verzekerd dat het niet tot een herhaling van deze aard zou komen. In het vervolg zal de post weer bij de PIT worden aangeboden voor verzending.

Na de pauze volgde het informatieve deel van de vergadering. G.Hermans gaf eerst een

beeld van het activiteitenprogramma voor dit jaar.

Met betrekking tot de informatie-panelen zal de vereniging bij de Gemeente toestemming vragen om twee nieuwe panelen te mogen plaatsen. Eén zal worden opgesteld bij de nieuwe trappartij aan de noordoostzijde, terwijl de andere bij de ruïne van de St.Geertrudiskapel zal worden geplaatst.

Voorts deelde hij mee, dat de elektrische installatie in de kapel nog vóór de aanvang van het seizoen gereed zal zijn, waarna de technische kommissie nieuwe spotverlichting zal realiseren. Daarnaast zullen konstruktie- en bouwtekeningen worden gemaakt voor de buitendeur.

Het ligt in de bedoeling om de vredestekst in de vorm van een bronzen plaquette vast te leggen en de Valkhofkapel te bestempelen als een vredeskapel; een symbool voor een internationale vreedzame samenwerking.

Het onderzoek naar en de voorbereidingen voor de herbouwmogelijkheden van de burcht gaat versterkt door. Mede te dien einde zal een "Studiegroep Historie Valkhof" worden gevormd (één van de doelstellingen!).

Ook in de kontaktuele sfeer zullen nieuwe wegen worden bewandeld. Voor dit jaar staan hernieuwde kontakten met de VVV en het museum Kam (Romeinse vondsten) op het programma. Bovendien zullen meerdere lezingen met dia's door ons worden verzorgd, waarbij het Valkhof uiteraard het middelpunt zal vormen.

De rondvraag bracht geen nieuwe punten naar voren, zodat de voorzitter de vergadering voor gesloten verklaarde.

De avond werd informeel afgesloten met een video-presentatie met als onderwerp: de Keizerin Theophano-herdenking in de St. Pantaleonskerk in Keulen op 31 augustus '85.

Naschrift

Daar bij sommige leden enige onduidelijkheid is gebleken ten aanzien van de huidige samenstelling van het bestuur, volgt hier een opsomming van de zittende bestuursleden.

drs.J.Nooy, voorzitter
drs.ing.G.Hermans, secretaris
Th.Verweij, penningmeester
drs.M.Dongelmans
R.Hendriks

G.Hermans, secretaris

Begin geen huis te bouwen
of wil het eind aanschouwen!

EEN VERSLAG VAN DE PRESENTATIE HERBOUWPLANNEN op 1 oktober 1986.

WAT VOORAF GING.

In juni 1986 bracht de gemeente Nijmegen de nota "Toeristisch beleid" uit, waarin o.a. gewezen werd op de toeristische mogelijkheden van het Valkhof. Mede door toedoen van ondergetekende werd via een motie een opdracht aan B.en W. gegeven om onderzoek te doen naar de herbouwmogelijkheden. Kort daarop kregen wij een brief van de gemeente met het verzoek of de Valkhofvereniging even wilde aangeven wat volgens haar de herbouwmogelijkheden waren.....

De opgestelde nota "Van Woorden Naar Daden", met daarin de diverse herbouwmogelijkheden in prioriteitsvolgorde en aanduiding van afmetingen, kostenraming en gebruiksmogelijkheden, is begin augustus aan de gemeente aangeboden. Als gevolg daarvan werd de Valkhofvereniging uitgenodigd om te participeren in de officiële presentatie van alle Waalkadeprojecten aan de nationale pers en aan de nationale toeristische bedrijven. Dit alles onder het motto: NIJMEGEN STAD AAN DE WAAL.

DE PRESENTATIE.

Elk project presenteerde zich via een korte inleiding, al dan niet vergezeld van opgehangen posters. Wij hadden gezorgd voor duidelijke posters op de goede plaats en in de aan eenieder uitgereikte informatiemap zat, naast een overdruk van de inleiding, tevens ons Valkhofgidsje en de herbouwnota. Al diegenen die wel uitgenodigd maar niet gekomen zijn, hebben de informatiemap thuis gezonden

gekregen. Zo'n 300 valkhofgidsjes zijn daarmee over geheel Nederland verspreid onder persbureaus en toeristische bedrijven!

Na afloop van de lezingen werd een wandeling gemaakt langs de projecten, waarbij eerst (uiteraard) het Valkhof aangedaan werd.

"Toevallig" was de kapel open en kon eenieder de maquettes en de tekeningen en overige tastbare symbolen van onze activiteiten aanschouwen.

RESULTATEN.

In de Nijmeegse dagbladen van 2 oktober stond wel wat te lezen over de Waalkade, maar het Valkhof kwam maar mager uit de verf. Hoe anders was het bij de landelijke bladen!

De (volgens insiders) beste krant van Nederland, de N.R.C., wijdde een groot artikel aan de Waalkade en daarvan bestond zo ongeveer de helft uit Valkhof-informatie! Ook het dagblad Trouw was hevig geïnteresseerd in het Valkhof. Naast een interview moest ik ook nog op de foto en dat alles resulteerde in een groot artikel in Trouw op maandag 13 oktober; een artikel van maar liefst 6 kolommen breed! Diverse aanmeldingen van nieuwe leden waren het gevolg en ook hebben mensen her en der verspreid in Nederland mij opgebeld en adhaesie betuigd aan onze plannen. Opgewekt door het N.R.C.-artikel werd ik benaderd door een journalist van de Persunie. De Persunie is een combinatie van een zestal dagbladen; (o.a. Haagsche Courant, Binnenhof, Leidsche Courant, De Stem, e.a.). Wederom een interview en wederom foto's en ook nu weer een groot artikel op zaterdag 18 oktober. Ook dat leverde een aantal telefoontjes op van bekenden en onbekenden.

C O N C L U S I E.

Publicitair heeft de Valkhofvereniging met de herbouwplannen landelijke bekendheid gekregen. Er is ons (kosteloos) hulp aangeboden bij het zoeken naar financiering en realisering van de herbouw door bureau Van Grinsven, werkend voor het A.R.E. en reclameburo Schulte en Partners wil gaarne eventuele publiciteitsakties sponsoren.

Nu is het zaak om de gemeentelijke overheid nog over de streep te krijgen opdat men inziet dat een investering in het Valkhof beslist G é é n wegegooid geld zal zijn, INTEGENDDEEL!

J.M.T.Nooy.

PROMOTIE WAALKADE: onderdeel VALKHOF.

Geachte toehoorders,

Als voorzitter van de Valkhofvereniging treed ik in de voetsporen van de Romeinse senator Cato en zeg ook hier en ook nu: "overigens ben ik van mening dat de Valkhofburcht herbouwd moet worden".

Als betrokkene bij deze Waalkadepromotie constateer ik dat de Valkhofvereniging hier de enige niet-commerciële organisatie is; desondanks krijgen wij per seizoen circa 50.000 bezoekers.

Wat is de Valkhofvereniging? Wat doet de Valkhofvereniging en wat wil ze?

De Valkhofvereniging, actief sedert eind 1978 en met bijna 500 leden, houdt zich krachtens haar statuten o.a. bezig met kweken van belangstelling voor alles wat zich in heden en verleden, dat laatste vooral, afspeelde op, rond en met het Valkhof en de burcht die daar gestaan heeft.

Vanaf het begin van onze jaartelling is deze heuvel het middelpunt geweest van een groot gebied: het lag immers op een kruispunt van land- en waterwegen. Eerst de Batavieren, toen de Romeinen. De Romeinen die een groot legerkamp hadden op het "Kops plateau", iets oostelijk van onze valkhofheuvel. Nadat de Romeinen rond 400 Nijmegen verlieten, kwamen wij hier al gauw onder Frankische invloed. In 800 bouwde Karel de Grote hier zijn palts. De zoon van keizer Otto II en keizerin Theophano werd hier vlakbij in het jaar 980 geboren.

De nu nog bestaande kapel op het Valkhof stamt uit die tijd en is toegewijd aan de byzantijnse bisschop St. Nicolaas, omdat keizerin Theophano een byzantijnse prinses was. Keizerin Theophano die geruime tijd over Europa heeft geregeerd, is in 991 hier op het Valkhof gestorven.

[reeds nu worden voorbereidingen getroffen om in 1991 dit feit te herdenken; deze gedachtenis zal op europees niveau plaats vinden.]

Na de Ottonen begint keizer Barbarossa het "kasteel der kastelen te bouwen, welk later in handen komt van de graven van Gelre. Karel V, Philips II en nog vele andere groten in Europa hebben hier op het Valkhof gelogeed.

In 1796 wordt de burcht verkocht per kilo steenmassa, omdat noch de provincie noch de gemeente er geld voor over had om de burcht te restaureren. Slechts de kapel van St. Nicolaas en een deel van de burchtkapel, toegewijd aan St. Maarten, zijn gespaard gebleven.

De Valkhofvereniging maakt de geschiedenis levend door artikelen in haar verenigingsblad "valkhofnieuws" en door openstelling en aankleding van de St. Nicolaaskapel, die wij in gebruik hebben gekregen van het Gemeentebestuur. In de kapel staat ook een maquette van de voormalige burcht. Voor extra aankleding zijn er wisselende tentoonstellingen door kunstenaars en er worden concerten gegeven.

Het Valkhoftoerisme wordt voorts nog bevorderd door enkele informatieborden in het park. Wij hebben voor elkaar gekregen dat hier in het park, aangepast aan de omgeving, informatie kan worden verkregen over vroegere situaties, overigens in meerdere talen.

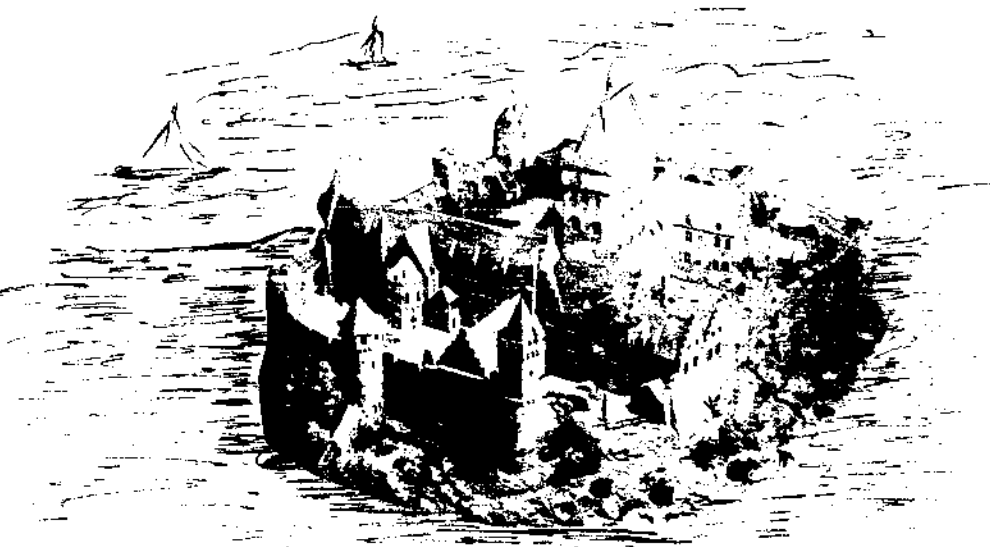
De Valkhofvereniging wil echter méér!

ER MOET GEBOUWD WORDEN!! Het minste is wel dat via het optrekken van lage muurtjes de contouren van de burcht zichtbaar worden. Voldoende is dat echter niet: ook een echt gebouw moet kunnen. Het meest daarvoor in aanmerking komend is de Donjon, de reuzetoren die het visueel middelpunt en hoogtepunt van de burcht was en voor ons nog is. Een toren van circa 50 meter hoog en met een grondoppervlak van bijna 10 bij 20 M. Met zo'n toren kun je dan ook iets nuttigs doen; Nijmegen heeft dringend behoefte aan museumruimte. De vele en mooie archeologische vondsten uit ons verleden liggen opgeslagen en er is eveneens gebrek aan museumruimte voor moderne kunst.

De bestemming en daarmee een mogelijke financiering zouden derhalve rond kunnen zijn, indien tenminste de politieke wil er komt.

Maar, net als Cato eertijds houden wij vol en denken ons doel te bereiken.

J.M.T.Nooy.

VALKHOFNIEUWTJES

* Op zaterdag 13 september j.l. is in de kapel een bronzen plaquette onthuld met daarop de vredestekst zoals U die kunt lezen in Valkhofnieuws 3/85 (p.23).

Boven deze bronzen plaat is een (vredes)duif te zien, welke net door twee handen is losgelaten. Duif en handen zijn eveneens in brons uitgevoerd. De sculptuur is vervaardigd door de Beekse kunstenaar Huub v. Ooijen en heeft een plaats gekregen in de kleine blinde nis aan de linkerzijde in de kapel. Het gezamenlijk initiatief van de Valkhofvereniging en de pastoors Leinung en Roeloffs uit Kleve werd verbaal ondersteund door dominee Colijn. De onthulling werd opgeluisterd door groepen Gouden Kruisdragers van de Internationale Vierdaagse Wandelmarsen en een grote groep andere belangstellenden.

* Sedert het gereedkomen van de parkreconstructie in 1984, heeft de vernieuwde ballustrade bij de Nicolaaskapel er in een soort rode meniekleur bijgestaan. Vroeger was dit hekwerk wit van kleur en droeg het opschrift:

"Hic stetit hic fredens aquilas lumine torvo
Claudius ultrices vidit adesse manus"

hetgeen vrij vertaald betekend:

"Hier stond Claudius, hier zag hij knarsetandend
met grimmige blik de adelaars en wrekende Romeinse legioenen naderen".

Sinds eind september heeft de ballustrade zijn witte kleur weer terug en is zelfs de latijnse tekst weer aangebracht. De presentatie van de Waalkadeplannen op 1 oktober j.l. heeft ongetwijfeld bijgedragen tot de terhandneming van dit schilderwerk.

* Een nieuwe traditie is in het leven geroepen. Bedrijven welke een nieuwe vestiging in Nijmegen openen of jubileren, verblijden de gemeente meestal met een geschenk. Zo is Nijmegen onder meer in het bezit gekomen van enkele kunstwerken en een stadslantaarn. De jongste traditie gaat ervan uit, dat het betreffende bedrijf een schenking doet in de vorm van een houten parkbank. Een dergelijke bank staat reeds bij de Valkhofkapel. Onlangs heeft een nieuwkomende firma aangeboden de tweede bank van dit type voor haar rekening te nemen.

Wij hopen dat vele bedrijven dit voorbeeld zullen volgen.

* Na een proefneming rond Kerstmis enkele jaren geleden, komt dit jaar wellicht weer een kerstgroep in de kapel. Enkele enthousiaste Valkhofmedewerkers/sters hebben al een achttal grote poppen gemaakt op meer dan halve levensgrootte. Deze kerstfiguren hebben gedeeltelijk beweegbare armen en beenpartijen, zodat de stand kan worden aangepast aan de situatie.

Om met enig effect de weersomstandigheden te kunnen trotseren, zal een nooddeur tijdelijk achter het ijzeren hek van de kapel worden geplaatst. Als de klimatologische voorwaarden wat gunstiger zijn dan in de afgelopen twee winters, zal het middendeel van de kapel worden omgetoverd in een groots kerstschouwspel. De bezoekers kunnen dit dan gadeslaan vanuit de ringgalerij.

Wij houden U, mogelijk via de pers, op de hoogte.

G.Hermans

EXTRA VALKHOFNIEUWS

Een aanzienlijk aantal van onze leden had op 1 oktober nog niet betaald voor 1986. Onzekerheid omtrent de hoogte van de contributiebedragen kan één van de oorzaken hiervoor zijn geweest. Voortaan zullen deze bedragen in de omslag van Valkhofnieuws worden vermeld; verwarring is daardoor uitgesloten. Wellicht ten overvloede nog even de bedragen:

onder 18 jaar of boven 65 jaar	f12,50
van 18 tot 65 jaar	f20,00

Daarbij mag het opmerkelijk worden genoemd, dat het contributiebedrag van f20,00 al sedert de oprichting van de Valkhofvereniging (in 1978) gelijk is gebleven!!

Een vriendelijk verzoek: betaalt U s.v.p. tijdig Uw contributie; liefst zo spoedig mogelijk na ontvangst van de acceptgirokaart, doch uiterlijk vóór eind januari. De acceptgirokaart zal in het vervolg steeds met Valkhofnieuws nummer 4 worden meegezonden voor betaling van het eropvolgende lidmaatschapsjaar. Met een tijdige betaling voorkomt U de aanzienlijke extra kosten voor onze vereniging als gevolg van extra typewerk, acceptgirokaarten, alsmede verhoogde portokosten (geen gereduceerd tarief voor partijenpost, daar te gering in omvang). Uw medewerking wordt zeer op prijs gesteld.

G.Hermans

ZEER MERKWAARDIG !!

Sinds enige maanden is de Valkhofvereniging een commissie rijker.

In 1991 zal het nl. 1000 jaar geleden zijn dat de toen over west-Europa regerende vorstin keizerin Theophano hier op het Valkhof stierf kort na de elfde verjaardag van haar zoon.

Vanuit Würzburg en Dortmund kwam het idee overwaaien om deze vorstin, die ook voor Nijmegen belangrijk was, dat jaar in europees verband te herdenken. De nadruk zou dan komen te liggen op de driehoek Nijmegen-Aken-Keulen.

Omdat vooral de laatste tien jaar Theophano steeds meer uit de historische nevels wordt gehaald en de Valkhofvereniging het in overeenstemming acht met haar doelstellingen, werd besloten op het verzoek in te gaan. De daarna gevormde "Theophanocommissie" is de eerste werkzaamheden begonnen en heeft contacten gelegd in binnen en buitenland. Natuurlijk is alles in het beginstadium, maar zodra er vaste punten komen krijgt U in ons periodiek hierover bericht.

In ieder geval zal het jaar 1991 niet ongemerkt aan onze stad voorbijgaan, zoals wel gebeurde in 1980 toen het duizend jaar geleden was dat de zoon van Theophano, de latere keizer Otto III, in het Rijkswald bij Nijmegen geboren werd.

Dat de stad waar letterlijk zijn wieg stond hem vergat, terwijl in het buitenland er extra aandacht aan werd geschonken is voor Nijmegen een misser; maar dat de "vakmensen op historisch terrein" voorzichtig bleven zwijgen is op zijn zachtst gezegd toch wel zeer merkwaardig....

Hein van Brienen.

EEN GEDENKWAARDIGE DAG..

Aan de veelbewogen historie van onze duizend jaar oude Valkhofkapel is een nieuw gebeuren toegevoegd. Op 13 September werd binnen het gebouw, in een nis aan de noordzijde de bronzen vredesplaquette onthuld. Ontwerp en uitvoering waren in handen van Huub van Doijen uit Beek. De tekst was al een jaar eerder, op 9 Mei 1985, bij een herdenking van de veertigjarige wapenstilstand tijdens een Eucharistieviering in deze kapel uitgesproken. Deze woorden nu zijn bedoeld als een kleine meditatie over 'vrede', waarbij Nicolaas, in ons land aangeduid als de 'goed-heilig man' wegwijzer is naar een eerlijke handreiking aan alle mensen.

Na een muzikaal begin van het kwartet "Amidart", hield pastoor Fr. Leinung uit Kleef een korte toespraak tot de aanwezigen in de overvolle kapel:

"Deze St. Nicolaaskapel is een merkteken van gemeenschappelijk Nederlands-Duitse geschiedenis in Europa. Vandaag is dit opnieuw waar geworden, want er is een tijd geweest dat het niet zo was, een slechte tijd voor deze kapel.

Duitsland was door verkeerde leiding buiten het gemeenschappelijk Europees denken gekomen, daarmee werd de grens tussen Nijmegen en Kleef een grens tussen twee verschillende werelden. Toen het Duitse leger ook nog Nederland binnendrong, begon voor deze stad een verschrikkelijke tijd die zou eindigen met veel doden, leed en verwoesting. Het is dan ook begrijpelijk dat men het gemeenschappelijk merkteken wilde vergeten en tenslotte gebruikte als opslagruimte.

Dat het toch opnieuw teken kon worden van

GRIEKS-ORTHODOXE VIERING IN DE VALKHOFKAPEL.

broederschap en verbondenheid, danken wij op de eerste plaats aan hen die niet alleen Nederland kwamen bevrijden, maar ook ons Duitsland weer vrij maakten, zoals de bondspresident Von Weizsäcker op 8 Mei zo treffend zei.

Bij het naderende einde van die verschrikkelijke oorlog ging het front over dit Valkhof. Met de plaquette die wij nu onthullen, herdenken wij allen die toen hun leven verloren in het onmenselijke geweld. Doch keren wij ons ook hierbij in stilte tot God om te bidden voor een blijvende vrede..."

Hierna werd de doek weggenomen, en was het gebouw een nieuwe naam rijker: "Vredeskapel".

Na korte koorzang, hield dominé Colijn een vurig pleidooi om toch te blijven streven naar vrede.

"Elke inbreng, hoe klein ook is toch van grote waarde om een oorlog te kunnen vermijden! Ieder mens heeft de plicht zich in te zetten voor vrede, want hoe gering de bijdrage vandaag misschien ook lijkt, morgen ontdekt men dat zij van groot belang was..."

Het koor en orkest "Amidart" gaven met hun sfeervolle muziek een fraaie omljsting aan de plechtigheid. Een woord van dank voor hun spontane inzet is dan ook zeker op zijn plaats.

Naast dominé Colijn en pastoor Leinung, waren ook aanwezig; V. Roeloffs, probst. (Maria Himmelfahrtkirche-Kleve), Francisco Javier Esparcia, pastoor van Zyfflich, wedhouder Brinxma namens het gemeentebestuur alsook het bestuur van de Valkhofvereniging.

Zonder uitzondering willen wij hier ieder danken die medewerking verleende om van deze tweede Zaterdag in September een gedenkwaardige dag te maken.

Hein van Brienem

Tijdens besprekingen met een grieks-duitse studiegroep uit Würzburg betreffende een week-end bezoek aan Nijmegen, werd verzocht in de Nicolaaskapel op het valkhof een H. Mis te mogen celebreren volgens grieks-orthodoxe ritus. Aan het verzoek kon worden voldaan. Zo vond op 18 Mei, Pinksterzondag, 'smorgens een liturgische plechtigheid plaats die tevens een herdenking was aan keizerin Theophano.

Na afloop van de dienst ontstond er een spontaan gesprek met leden van deze Würzburger studiegroep. Men kwam daarbij tot de conclusie dat sinds de hier gestorven Theophano voor het laatst van het Valkhof werd weggevoerd, er tot heden zeker nooit meer een grieks-orthodoxe dienst zal hebben plaatsgevonden.

De geestelijke leiders in deze landen dachten in die tijd sterk "latijns-westers" ook al vaak onder politieke druk. Zij stonden dan ook op zijn minst gezegd zeer wantrouwend tegenover elke Griekse invloed.

Vermoedelijk zal dan ook spoedig het altaar in oostelijke richting zijn verplaatst, waarbij een eerste vloerophoging kan hebben plaatsgevonden. Ook moet alles wat aan de orthodoxie herinnerde zijn weggehaald.

Na de droevige breuk tussen de orthodoxe en latijnse kerk vernevelde men ook hier alles. De namen Nicolaas en Alexios echter wijzen duidelijk naar degene die het patronaat schonk en dus aan de beginperiode van deze kapel stond.

Van de celebrant ontvingen wij uit Dortmund de hierna volgende dankbrief, voor U in het nederlands vertaald.

H. van Brienem.

GRIEK-ORTHODOXE VIERING IN DE VALKHOFKAPEL (II).

Nadat prof. Konstantinou (byzantinist aan de universiteit van Würzburg) bij zijn onderzoeken, in het kader van een grieks-duits initiatief, het bestaan van de keizerlijke paltskapel in Nijmegen opmerkte, werd mij de grote eer gegeven als orthodox geestelijke, om in die oude paltskapel (10 eeuw) de heilige Goddelijke orthodoxe liturgie te vieren.

Met een groep van ongeveer dertig personen en andere belangstellenden, ging ik diep bewogen de historische ruimte binnen.

Onze vrienden van de Valkhofvereniging hadden spontaan alle voorbereidingen voor het vieren van de liturgie getroffen en zeer onder de indruk er aan deelgenomen.

Al bij de eerste orthodoxe gezangen ontstond een mystieke sfeer in deze kapel waarin sinds duizend jaar waarschijnlijk geen orthodox vieren meer plaats vond.

Bij het lichten van de kaarsen hebben wij met gebeden en zang de almachtige God geprezen, terwijl aan het einde van de liturgie een herdenkings-gebed voor de hier gestorven keizerin Theophano werd uitgesproken. Zij heeft in haar tijd in deze landen een grote kulturele en religieuze missie volbracht.

Voor de orthodoxe christenen is de orthodoxe Mis altijd een centraal gebeuren, waarin Thephano, nog steeds onze keizerin, tijdens deze Godsviering ons weer nabij komt.

Wij hopen de historische St. Nicolaaskapel in Uw Nijmegen opnieuw te mogen bezoeken. Voor alle deelnemers aan de excursie was het een

onvergetelijke belevenis. Deze ontmoetingen geven een belangrijke bijdrage aan het oecumenisch denken in deze tijd, zijn echter ook belangrijk voor het begrip en vriendschap onder de Volkeren.

In de orthodoxe kerk wordt bij elke viering gebeden voor de eenwording van alle christenen. De orthodoxe kerkzang waar ieder altijd erg van onder de indruk komt, zijn hierbij een afspiegeling van een diep geloof.

Persoonlijk heb ik de vurige wens spoedig weer in deze historische kapel te mogen celebreren.

E. Maroÿssis. pr.

THEOPHANO OORKONDE.

Zoals de meesten onder U wel ontdekt hebben, hangt sinds Juni van dit jaar de huwelijks oorkonde van Theophano uit 972 in de Valkhofkapel. Wij zien hier een nauwkeurig copie van het origineel dat in Wolfenbüttel bewaard bleef.

In een van de komende nummers van ons periodiek hopen wij een totale beschrijving te geven van dit opmerkelijk document. Ook de complete vertaling van het latijn, zullen wij daarbij aan U doorgeven.

Deze oorkonde was een schenking van pastoor Leinung uit Kleef aan de Valkhofvereniging, waarvoor wij hem zeer dankbaar zijn.

Hein van Brienem.

DAT KAN NIJMEGEN ZIJN !!

Zie, hoe voorheen op deze grond
die schitterende burcht eens stond
maar ach, door oorlog en geweld
en toen door slopershand geveld
bij niemand meer genade vond.

De stad die aan zijn voeten lag
werd mooi en groter dag na dag
en boven in de Valkenhof
was het de ruïne die je trof
en de kapel die je van buiten zag.

Ach ja, zo deftig mooi gelegen
was 't de stad in 't hoofd gestegen
en wat ze eenmaal niet zo lief vindt
behandelt ze al gauw als stiefkind
en wordt maar doodgezwegen.

Om kort te gaan, een stel fantasten
die vonden dat dit zo niet paste
ging aan het werk in hecht verband
en daardoor vindt men nu in het land
alleen nog enthousiasten.

Die willen dit onschatbaar pand
terug op de mooiste plek in het land
als ongeëvenaard geheel
met ruimten meer dan functioneel
en Nijmegen ook uit de brand.

Dus OVERHEID, geef gauw groen licht
voor 't werk dat nodig moet verricht
dan gaat de stad meer bruisen en bloeien
en het toerisme dubbel groeien
Bij dees bron is geen eind in zicht.

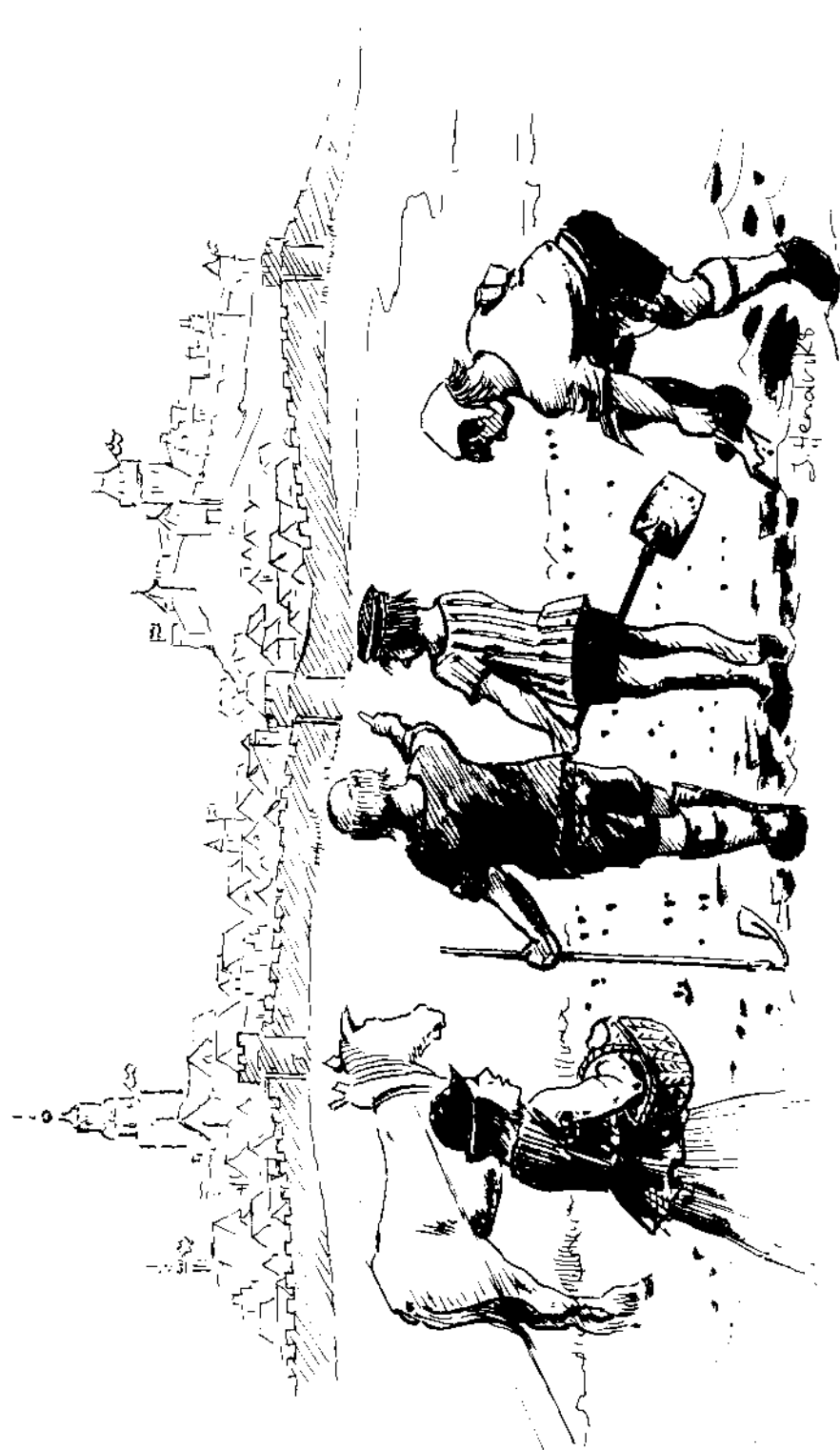
DAT MOET NIJMEGEN ZIJN !!

REPLE ME...MAAK MIJ VOL.

Hendrik de Boer is met zijn zonen al vanaf de vroege morgen aan het "landbouwen" op het Hogeveld. Hannes, bijna twintig en de oudste van de jongens, zal later het bedrijf overnemen en moet er zich langzaamaan al op voorbereiden. Dat daarbij wel eens problemen ontstaan met een ongeduldige vader is niet zo'n ramp omdat de handige moeder altijd wel weer voor oplossingen zorgt die een brug bliken over de generatiekloof. Zo komt het dat de leden van deze boerenfamilie in een gezellige sfeer door het aardse leven stappen.

Hoewel hun akkers hier buiten de stad liggen, staat de boerderij ginds binnen de wallen. Dat is wel veiliger nu in 1570 allerlei vreemd krijgsvolk het platteland afstroopt en overal moeilijkheden veroorzaakt. Dat de boerderij erg oud is kan iedereen wel zien en bijna alle muren hebben eenzelfde steensoort als de oude burchtgebouwen op het Valkhof.

Bij het graven van een kuil achter het huis vonden ze onlangs een vreemd kannetje met enkele geldstukken. Op het kannetje dat puntgaaf naar boven kwam stonden vreemde letters. Een huisvriend, keukenmeester op de burcht, kon tenslotte alles ophelderen omdat hij wat latijn kende. "Kijk, er staat: 'REPLE ME' dat wil zeggen 'maak mij vol' of 'vul mij'; een wijnkannetje, misschien 500 jaar oud.." Maar bij het napluizen van de munten mikte hij voorzichtiger. "Duizend jaar misschien wel...Op de burcht is ook van dit spul gevonden; duidelijk uit de Romeinen-tijd." Als verzamelaar heeft hij vanaf deze dag nog maar een harte-wens, het wijnkannetje. Maar Hendrik de Boer is slim en houdt deze troef voorlopig mooi vast.

Als groenteleverancier staat hij hiermee wel sterker! De afgelopen week heeft hij manden vol groenten bij de burcht afgeleverd en dat is nu de oorzaak van het werk hier op de akkers; die moeten opnieuw beplant worden.

Het loopt tegen de middag en de augustuszon kan dan al knap warm zijn. De werkers besluiten even te pauzeren en wat te drinken. Tegen de aarden wal geleund kijken ze naar de stad zoals die iedere dag daar te zien is; en toch lijkt vandaag alles anders. Vlaggen hangen aan de torens en er dringt veel meer rumoer tot hen door; er staat duidelijk wat te gebeuren. Hannes voelt zich ook gespannen, want elk ogenblik kan vanaf de Valkhoftoren een kanonschot klinken; dan moet hij onmiddellijk op zijn paard springen, naar huis galopperen, de schutterskleding aantrekken en zo vlug mogelijk naar de Waalkade rennen om met zijn gildebroeders klaar te staan voor de ontvangst van de Oostenrijkse Prinses Anna. Als toekomstige koningin van Spanje en op doorreis naar haar a.s. echtgenoot Philips II, zal zij tijdens het korte verblijf hier als vorstin worden gehuldigd. Voor Hannes blijven adellijke dames met hun deftige gezichten, ondingen. Hij ziet liever de gewone meisjes uit de stad. Maar daar beginnen nu juist de moeilijkheden bij hem; er zijn er te veel die aardig zijn, hij kan gewoon geen keus maken. Dit tot grote wanhoop van zijn vader die in zijn jeugd veel eerder een besluit nam. "Je hebt het veel te hoog in je kop!" zegt hij tegen zijn zoon; maar Hannes zegt dan: "Helemaal niet waar vader, ik wil alleen maar een goeie." Maar breng zoiets nu eens een haastige Pa aan zijn verstand!..

Het is bijna windstil geworden, de vlaggen aan de torens bewegen vrijwel niet meer, het

is gewoon heerlijk op deze dag buiten te zijn. De mannen beginnen de vrijgekomen grond weer om te spitten... Hannes denkt aan de uren die gisteren aan de Waal zijn verknoeid. De schuttersrijen, de vendeliers, de honderden burgers, ze hebben het wachten gekort met grappen en pintjes bier..., maar wie er ook kwam opdagen, geen prinses! Bij het luiden van de avondklok is iedereen naar huis gegaan en de poorten werden gesloten. En dan te weten dat het Valkhof al maanden van tevoren in gereedheid is gebracht waarbij kosten noch moeite werden gespaard! Maar ja, hoe belangrijker de persoon, des te langer je altijd moet wachten. Maar toch is Hannes ook wel een beetje nieuwsgierig... want volgens de overal altijd aanwezige "alles weters" moet de prinses nog erg jong zijn en een ware schoonheid.

Hij schrikt als het eerste schot vanaf de burcht over de velden rolt.. Bij het tweede zit hij al in het zadel te paard dat van Pa nog een vriendschappelijke klap op zijn achterwerk meekrijgt en weg is de ruiter. Als Hannes de Molenpoort binnen galoppeert, is de straat al vol haastige mensen. Thuis wordt hij direct door zijn moeder in de al gereedliggende schutterskleding geholpen en is al weer weg. Met tientallen gelijk perst men zich door de Antoniuspoort en als de St. Stevensklokken beginnen te luiden staat hij met de gildebroeders klaar bij de aanlegsteiger. De lang verwachte boot komt juist rustig naar de kant. Bij het mensengewoel en ook al door op de schouders zittende kinderen is de prinses nog niet te zien, maar als hij tussen zijn gildebroeders vóór de stoet uit de Smidstraat optrekt ziet hij wel tussen de toeschouwers de vele Nimweegse meisjes,

waaruit volgens zijn vader nu spoedig een keus moet worden gemaakt.....

Als de lange stoet de St.Stevenskerk binnentrekt en de schutters van St.Joris zich in erewacht opstellen, ziet Hannes onder een door voorname mensen gedragen baldakijn voor het eerst een nog heel jeugdig meisje dat verlegen alle eerbetoon ondergaat en plotseling voelt hij medelijden in zich opkomen...

Na een plechtige ontvangst door de bisschop, zingt het speciaal uit Spanje overgekomen koor een indrukwekkend "Te Deum". Hierna gaan de gildebroeders opnieuw vóór de vorstelijke personen uit en naar buiten over de Markt de straat in naar de burcht. Onder bazuingeschal stellen zij zich daar voor de ingang op. Het witte paard van de prinses staat vlak voor Hannes stil en als prinses Anna afstijgt blijkt pas hoe vermoeid ze is. Bij dat afstappen zakt zij door de knieën...Hannes doet twee stappen naar voren en vangt haar op. Onmiddellijk kijkt zij hem aan en hij ziet de verschrikte ogen van een hulpeloos meisje. "Danke.." zegt ze zacht en hij voelt haar weke hand in de zijne, "Danke" zegt ze nogmaals. Een klein voorvalletje en de meeste omstanders zien het niet eens; de onmiddellijk toeschietende begeleiders schuiven hem opzij.. Nu verdwijnt de stoet al binnen de ingang van het hoofdgebouw.

Hannes is een beetje in de war; hij blijft die ogen zien en die stem horen maar snapt er niets van! Het commando voor het afmarcheren hoort hij te laat en fraai struikelt hij over andermans benen! Er wordt gelachen:"Hé broer, ben je de kluts kwijt?"..."Nee, hij is zijn hart

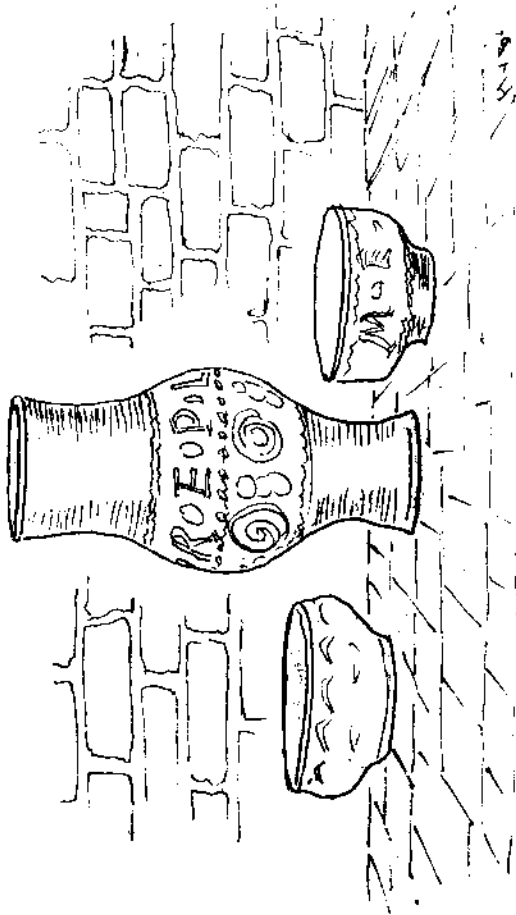
verloren aan die prinses!"..Hannes krijgt er kippevel van en zegt: "Aan die?...Nooit van m'n leven!" Maar hij voelt dat ze gelijk hebben al zal hij dat nooit toegeven. Want natuurlijk is het dat; misschien is hij wel verliefd! Welja, zou zijn vader zeggen, toemaar, op een prinses nog wel! Hoger kan niet! Hannes beseft wat in de lucht hangt en hij besluit alles zo snel mogelijk te vergeten.

Tegen de avond komt het feest in de stad pas goed op gang. Maar zelfs de inhoud van twee bierpullen kan de gedachte aan het jonge meisje niet wegvegen! Amor heeft duidelijk een pijl in zijn hart geschoten en hij beseft ineens dat liefde heel mooi is maar soms ook erg problematisch kan zijn.

De volgende morgen wordt Hannes al vroeg wakker met een behoorlijke hoofdpijn. "Komt er van als je de maat niet kent" zegt zijn jongere broer. Er wordt gelachen, ze hebben hem gisteren natuurlijk zien struikelen op het Valkhof; Hannes voelt zich ongelukkig maar laat het beseft niet merken. Net als hij zijn hoofd onder het koude pompwater afspoelt stormt de keukenmeester binnen, "Hannes, je moet bij de prinses komen! Zij informeerde wie het was die haar gisteren te hulp schoot bij het afstijgen! Omdat ik het heb gezien kon ik jouw naam noemen. Straks na de hoogmis in de St.Nicolaaskapel is er een kleine ontvangst in de keizerszaal, zij wil ook jou daar ontmoeten!"

De familie is sprakeloos, Hannes is zijn hoofdpijn kwijt en de keukenmeester kijkt naat het kannetje....

Na het luiden van de klokken bij het einde

De beker met het Latijnse opschrift: "REPLE ME" "VUL ME NOG EENS", is te zien in Museum Kam. Het kannetje is zwart gevernist, is 26 cm. hoog en werd gemaakt in de eerste helft van de vierde eeuw. Opgegraven in Nijmegen.

van de kerkelijke plechtigheid gaat Hannes in een extra opgepoetst schuttersuniform de burcht binnen. Na een lange wachttijd staat hij dan in de grote zaal als een der laatsten voor haar. Weer gaat in zijn hart de heleboel overhoop en ze lacht lief naar hem en houdt zijn hand stevig vast en bedankt nogmaals met nadruk... Natuurlijk is het duidelijk, ze vinden elkaar aardig; maar er zit een hek tussen hen dat nimmer zal opengaan en dit beseffen beiden.... Alleen de herinnering aan het gebeuren zal overblijven en voor altijd megedragen worden... Daarom glimlachen ze dus maar voorzichtig.

Volgende week is zij gekroond tot koningin in het spaanse Madrid en ploegt hij weer op het nimweegse Hogeveld...

Vader de Boer heeft de hele situatie natuurlijk allang door, maar het lijkt hem allemaal ongevaarlijk. Zakelijk bekeken ligt het eigenlijk zelfs gunstig! Het is toch een eer als een van je zoons door de prinses op het Valkhof wordt ontboden! De leverantie aan de burchtbewoners kan daardoor niet slechter worden. Dus acht hij nu de tijd gekomen om de keukenmeester als beloning het romeinse kannetje te geven, die het met een "op mij kun je blijven rekenen" dankbaar aanneemt.

Vele jaren later pronkte het nog altijd op een ereplaats in zijn kamer. Het deed daar tevens dienst als verzamelplaats voor de geldelijke extraatjes; er stond tenslotte niet voor niets op geschreven, "REPLE ME" vul mij..!

uit: "Twaalf Valkhofverhalen".

Hein van Brienem.

LENT LANG VERVLOGEN TIJD

M.A.G.M.SCHENKELS.

DEEL I

Eeuwenlang waren het machtige Valkhof en de grote stad aan de overzijde van de Waal beeldbepalend voor Lentse mensen. Nergens kon men het immense complex beter zien dan op de Lentse oever. Nijmegen was honderden jaren tot in de eerste decennia van deze eeuw de belangrijkste markt voor Lentse land- en tuinbouwprodukten. Eeuwenlang hadden Nijmeegse grootgrondbezitters, Nijmeegse gerichtslieden en Nijmeegse regenten een dikke vinger in de Lentse pap. Lent was wat de bevolkingssamenstelling betref, een a-typisch Betuws dorp met een grote strategische betekenis als invalspoort naar de Betuwe en als uitvalsbasis naar Nijmegen.

Het Valkhof werd talloze malen getekend en geschilderd. Door grote meesters en verdienstelijke amateurs. Wat wij in het Nijmeegse Gemeentemuseum Commanderie van St. Jan terugvinden, maar ook in het Rijksprentenkabinet, in het Museum van Schone Kunsten in Brussel en in vele andere musea in Europa en USA, is het werk uit de periode 1550 tot 1796, het jaar waarin met de sloop werd begonnen.

Zoals Lentse mensen stad en burcht zagen, zo hebben bekende en anoniem gebleven meesters vanuit de Lentse uiterwaarden Valkhof en stad geschilderd en getekend. Grote kunstenaars hebben op de Lentse oever gezeten om de machtige burcht te schilderen. Zoals Jan van Goyen met zijn tekenplank en kleurpalet een gedetailleerde voorstudie maakte om in zijn atelier met zijn leerlingen uit te werken en Albert Cuyp met zijn schildersezel en penselen, want Cuyp schilderde direct naar het leven. Zijn werk is in de Rothschild-collectie in Parijs en in de collectie Seligman in New York terechtgekomen en

de Commanderie van St. Jan in Nijmegen is de trotse bezitter van het doek van Jan van Goyen.

Een a-typisch Betuws dorp

Lent werd bewoond door pachtersgezinnen op doorgaans kleinschalige bedrijfjes. Zij voerden een harde strijd om het bestaan door de voortdurende worsteling met het verraderlijke water. Het begin van de ontginningen, de aanleg van waterlossingssystemen en het opwerpen van dijkjes ligt waarschijnlijk in de periode, dat de monniken van 'Sint Vaast' uit Atrecht vanuit hun hoofdhof in Ressen het areaal van hun ontginningen steeds verder uitbreidden. In 1122 of daaromtrent komen in de bewaard gebleven 'goederenlijsten' van deze abdij, van de hand van Frater Richerius en Frater Henricus, hoeven in Lent, Doornik en Oosterhout voor en in andere plaatsen rond Ressen. Het is de oorsprong van het grootgrondbezit in Lent 1)

In 1167 worden de abdijsgoederen aan Dirk van Kleef verkocht en in 1196 blijken de goederen in Lent in handen te zijn van burggraaf Alardus van Nijmegen. Hij schenkt de goederen in Lent aan het door hem gestichte hospitaal, dat in 1214 in handen is van de Johanniters van de Nijmeegse Commanderie. Na de vrede van Munster komt de Lentse hoeve in handen van de stad Nijmegen, die het grote landgoed in 1841 aan particulieren verkocht. Pas op 14 mei 1919 wordt dit grootgrondbezit verkaveld en verkocht en komt dan goeddeels in handen van de Lentse ondernemers.

Lent was geen dorp van alleen boerenbedrijven. Aan de

De Waal uit het Oosten te zien in 1750

Lentse kant van de rivier woonden ook ambachtslieden, handelslui, riviervissers, herbergiers en stalhouders. Mensen, die van het verkeer en van de rivier leefden, zoals in Nijmegen zovele mensen van het verkeer en de rivier leefden. Vaak waren deze ondernemers lid van de Nijmeegse gilden en bezaten het Nijmeegse burgerrecht. Langs de hoge Griftdijk kwamen later buitenhuizen van gefortuneerde Nijmeegse burgers. Bij de monding van de Grift was een kleine ligplaats voor schepen. Waarschijnlijk is deze ligplaats na de watersnood van 1634 in onbruik geraakt. Toen werden ook de sluisen van de Grift weggespoeld en werd er in het dorp grote schade aangericht. 2)

Knooppunt van wegen

Bij de Veerdam was de monding van de Grift, de vaarweg naar Arnhem, met dagelijkse diensten van de trekschuit tussen Veerdam en de Praets en met een levendig goederenverkeer. Aan de Veerdam kwamen alle wegen uit de Over-Betuwe samen en arriveerden de postkoetsen uit Arnhem en Utrecht. Voor de oversteek naar Nijmegen functioneerde het 'landsheerlijke pontveer' en later de gierpont. Geen wonder dat de Nijmeegse magistratuur in het dorp invloed wilde hebben. Aan de Veerdam hebben heel wat belangrijke personen de oversteek naar Nijmegen en het Valkhof gemaakt, zoals in 1787 Wilhelmina van Pruisen, die terugkeerde uit het legerkamp in Amersfoort om in haar tijdelijke residentie Het Valkhof de staats-

Op 20 juli 1744 heeft de Nijmegenaar, Jan de Beijer, een dorpsgezicht van Lent getekend. (op 22 juli van Elst) Duidelijk is te zien dat de Lentse kerk geen toren had. Bij watersnood waarschuwden de Nijmeegse kanonnen en de klokken van de St. Steven. De Beijer tekende voor de tien delen van 'Het Kabinet van Hendendaagsche gezigten van steden, dorpen, sloten etc' Op de volgende pagina's aan de hand van deze schets een beeld van Lent in de zomer en in de winter

greep in Den Haag voor te bereiden. Maar ook keizer Napoleon met keizerin Marie Louise en zijn aartsvijand Alexander van Rusland.

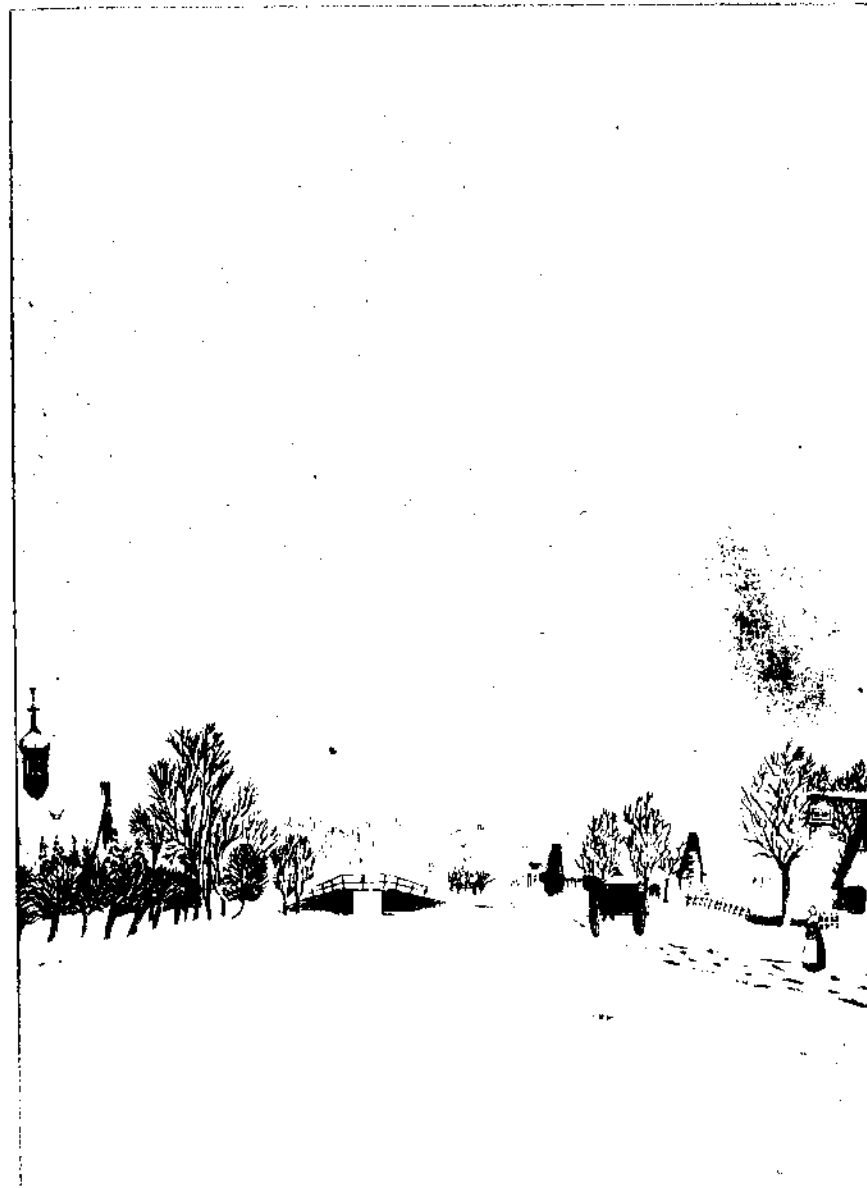
Verwoest dorp

Wanneer in de stormnacht de kanonnen op de Nijmeegse wallen bulderden en de klokken van de Stevenskerk luiden, dan dreigde de watersnood en werd het dijkleger gemobiliseerd. Lent had geen kerk met een klokkentoren, maar met een klein klokkentsoeltje. Er zijn vele doorbraken in de Lentse dijken en in de buurt van Lent geweest. Kolken en wielen zijn daarvan de stille getuigen. Lentse mensen werden verrast door het watergeweld en geseseld door oorlogsgeweld. 3)

Op de reuzentoren van het Valkhof stonden in oorlogstijd de bevelhebbers, die elke beweging in Lent en in de Over-Betuwe nauwkeurig volgden. Op de Lentse oever en in fort Knodsenburg stond het geschut waarmee Nijmegen werd bestookt. En Lent werd vanuit Nijmegen onder vuur genomen. Op Lentse bodem sneuvelden vele soldaten.

September 1944

Toen er, op 20 september 1944, allang geen reuzentoren meer bestond, stonden Gavin, Horrocks en Browning op het dak van de hoge Waalcentrale om de verovering van de bruggen en de opmars naar Elst te volgen. De Lentse mensen, die hun dorp veranderd zagen in een grote militaire stelling, vluchtten of kropen in hun schuilkelder. In hun dorp werd een verbeterde strijd gevoerd om door te breken naar Arnhem. Vele gesneuvelden en gewonden bleven achter. Alle Lentse kassen en vele Lentse huizen werden verwoest. Op de Waalcentrale stonden de officieren met het water in de handen. Het was een riskante onderneming, een dubbeltje op zijn kant. In Lent is de operatie geslaagd. Maar het uiteindelijke doel, de ontzetting van de ingesloten troepen in Arnhem, werd niet bereikt.

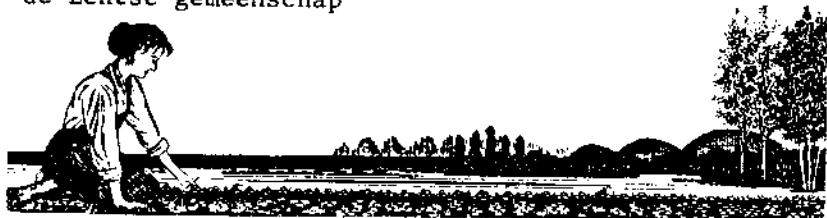
Daarna kwam voor Lent en voor andere bevrijde plaatsen in de Over-Betuwe de trieste periode van het 'manneneiland.' Vrouwen, kinderen en ouderen werden geëvacueerd. In die lange, bange winter, toen de bruggen voortdurend werden aangevallen en de granaten ook in Lent schade aanrichtten, probeerden de Duitsers de Betuwse aarts-vijand, het water, voor hun verdediging te gebruiken door het opblazen van de Rijndijk bij Elden in januari 1945. 4)

De rampzalige winter 1794/95

De Europese bondgenoten, die de Franse revolutionairen tot staan moesten brengen, vertrouwden op de natuurlijke Waallinie als een onneembare verdedigingslinie. Nijmegen aan de Zuidelijke Waaloever viel eigenlijk buiten het verdedigingsplan. In september en oktober 1794 werd de Noordelijke rivieroever van Gorcum tot Emmerik versterkt en bezet. In de nacht van 6 op 7 november is Nijmegen gevallen en werd de schipbrug vernield. In paniek vluchtte de bezetting in alles wat varen kon naar de Lentse oever en overstroomde het dorp.

Op de reuzentoren volgde de Franse generaal Souham de bewegingen van de bondgenoten in Lent en in de Over-Betuwe. De bondgenoten gedroegen zich als bezetters van vijandelijk gebied. Lent zal vol Hannoverianen van het negende regiment van generaal von Walmoden en met Britse artilleristen van generaal Abercombie. 'Gedeeltelijk gecantonneerd, gedeeltelijk gecampeerd' Dat wilde zeg-

Hardwerkende boerenmensen bepaalden eeuwenlang de Lentse gemeenschap

gen, dat alle Lentse huizen propvol zaten en de meeste soldaten in provisorische onderkomens in het open veld onderdak moesten vinden.

Het was een guur najaar zonder bedreigend 'hoog' water. Al vroeg viel de winter in en met Kerstmis vroom het hard. Met oudejaar 'zat' de Waal tot grote schrik van de bondgenoten. De soldaten kaptten in het bomenrijke Lent en sloopten overal in huizen en schuren om zoveel mogelijk hout voor vuren en voor het tochtvrij houden van hun onderkomens te bemachtigen. Gelukkig voor Lent en voor Nijmegen werden in het diepste geheim onderhandelingen over een wapenstilstand gevoerd, waardoor van voortdurend vuur over en weer geen sprake is geweest. Overigens zou Pichegru zich door die onderhandelingen niet laten weerhouden.

Op 5 december 1794 blijkt Lent bij een aanval van Franse verkennings-eenheden geen burgerbevolking meer te hebben. 'te Lent zag het desolaat uit. De huizen waren allen door de inwoonderen verlaten.' Wanneer in de morgenuren van 10 januari 1795 de Fransen onder Pichegru bij dreigende doof de Waal oversteken, o.a. bij Bommel, Gendt en Lent, is een vrijheidsboom zoals op de Grote Markt in Nijmegen, overbodig. Alle Lentse mensen waren gevlucht of verjaagd. Boomgaarden gekapt, tuinderijen, tabaksplantenakkers en weilanden vertrapt en ondergraven, achterhuizen en schuren gesloopt of onherstelbaar verwoest en huizen uitgewoond en vernield. Oogsten en vee waren geroofd en de dijkmagazijnen geplunderd. De ontluisterde Lentse kerk had gediend als noodhospitaal voor de gewonden en de vele dysenteriepatiënten, want een epidemie woedde onder de bondgenoten.

Met de Franse 'sansculotten' marcheerde militaire rust het dorp binnen. Maar ook de economische neergang, die zou uitmonden in een totale ontreddering van ons land. Op het einde van de Franse tijd, wanneer Nederland een politiestaat is en het volk zwarte armoede lijdt, telt Lent weer 843 inwoners, die twintig kommervolle jaren

achter de rug hebben. De markt van het bevoorrechte Arnhem moest soulaas bieden voor de ineengeschrompelde en verarmde Nijmeegse markt. Arnhem was 'Het Haagje van Gelderland' geworden. Een stad van Franse beambten en Franse meelopers, waar men nog duiten in de knip had om fijne Lentse groenten en fruit en Lentse geraniums te kopen. Nog één keer komt de schrik voor militair geweld terug en gaan luiken en deuren op slot; wanneer de kozakkenlaarzen en de Pruisische troepen door Lent dreunen om via de schipbrug over de Waal naar de Zuidelijke Nederlanden gedirigeerd te worden voor het laatste treffen met Napoleon.

Het was het begin van 125 jaar vrede onder onze Oranjevorsten. Het begin van een sterke verbetering in land- en tuinbouw, alleen onderbroken door de landbouwcrisis van 1870, die heel wat ellende in de boerengezinnen en landarbeidersgezinnen veroorzaakte. In die periode is de Lentse bevolking verminderd om daarna weer te gaan groeien. 5)

Moedernaecht uitgekleeft

Zo was het ook in het rampjaar 1672. Op 13 en 14 juni werd Lent overstroomd door Franse aanvallers onder bevel van Vicomte Turenne. Deze Franse maarschalk was belast met de verovering van Knodsenburg en daarna Nijmegen, terwijl de hoofdmacht van de Fransen onderweg was naar Amsterdam. Op 14 juni was Knodsenburg geheel ingesloten. Jan van Welderen beschoot de Fransen vanuit de stad en vanaf vier uitleggers. Kapitein Verschoor hield de Fransen, die weinig dekkingskansen hadden, op afstand van fort Knodsenburg. Waarom Verschoor al op 15 juni ca-

De beide Lentse kerken, die vroeger het gezicht van het dorp bepaalden, zijn nu 'verstopt' achter de hoge autobaan en missen hun brede voorterrein aan de vroegere Grift. Op de volgende pagina een wintergezicht van de kerken rond de jaarwisseling

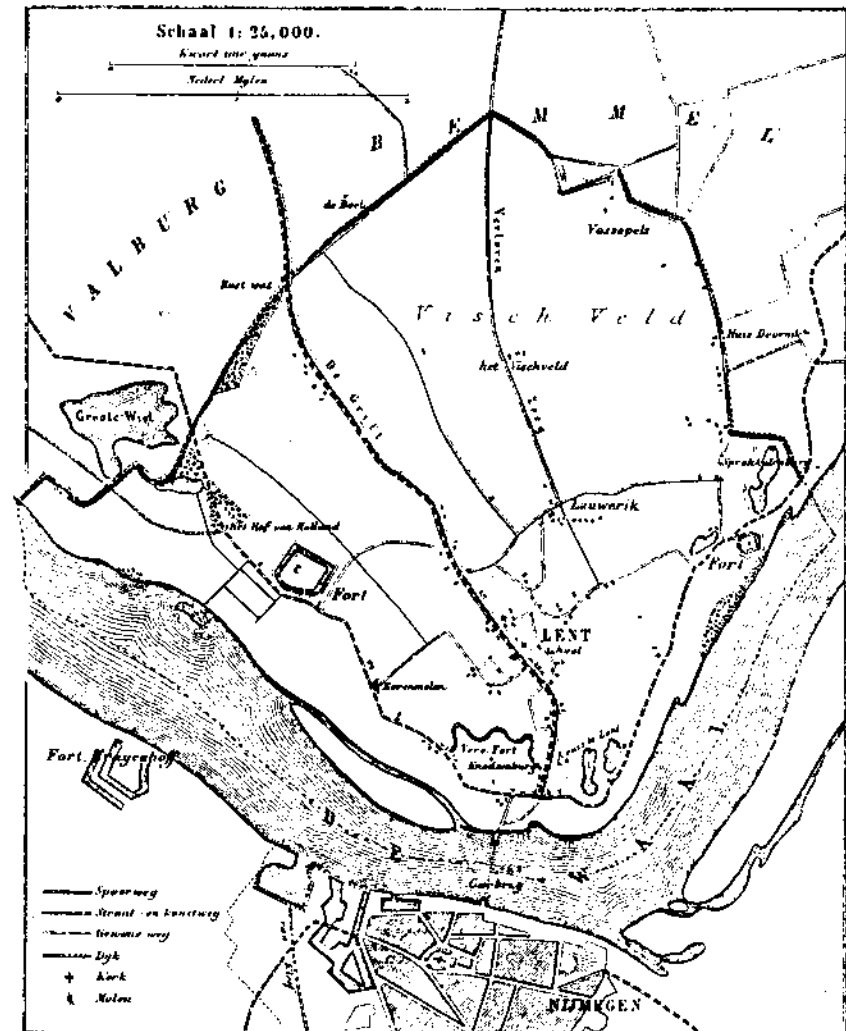
pituleerde zal wel altijd een raadsel blijven. Vanuit Knodsenburg en vanaf de Lentse dijken begon het bombardement van Nijmegen met modern 'verdragend' geschut en moderne projectielen. Jan van Welden schoot terug. De Fransen zetten met de weggesleepte gierpont hun materiaal en manschappen bij Gendt over de Waal en sloten de stad aan de landzijde in. Jan van Welden moest zijn geïsoleerde stad wel overgeven. Wat in de Betuwse dorpen en in het onder de voet gelopen Lent in de Franse bezettingstijd in 1672 en 1673 is gebeurd laat zich in een veelzeggend zinnetje samenvatten: '...alles moesten achterlaeten ofte wierden andersins noch moedernaecht daartoe uitgekleeft.....'

Wij mogen niet uit het oog verliezen, dat de Betuwse boeren, evenmin als Nijmegen en Geldergeen gouden eeuw hadden beleefd. De gouden eeuw was het privilege van Holland, dat de koude economische oorlog met Frankrijk had ontketend. Holland bleef vrij van de Franse bezetting, de Franse plunderingen en Franse schattingen. Datzelfde Holland wilde na de terugtocht van de Franse invasietroepen de getroffen provincies wel helpen: met leningen! 6)

Vijftien maanden in de frontlinie

Vanuit zijn hoge uitkijkpost op de reuzentoren ziet superstrateeg Parma hoe de Staatse kapitein de Jonge met

Lent is altijd een enclave geweest van de nieuwe gemeente Elst. Bij de samenstelling van deze gemeente is men slordig tewerk gegaan. De plattegrond van de gemeente van 1868 geeft de 'natuurlijke situering' van het dorp aan bij een verdichting van de bebouwing bij de kerken, de Veerдам en de 'Betuwsche Dijk'. Op die plattegrond de pasgebouwde forten Lent Boven en Lent Beneden en de restanten van de grachten van fort Knodsenburg. Later, in 1879, werd het dorp door de hoge spoordijk afgesloten en nog later door verkeersweg en autoweg in twee stukken gehakt.

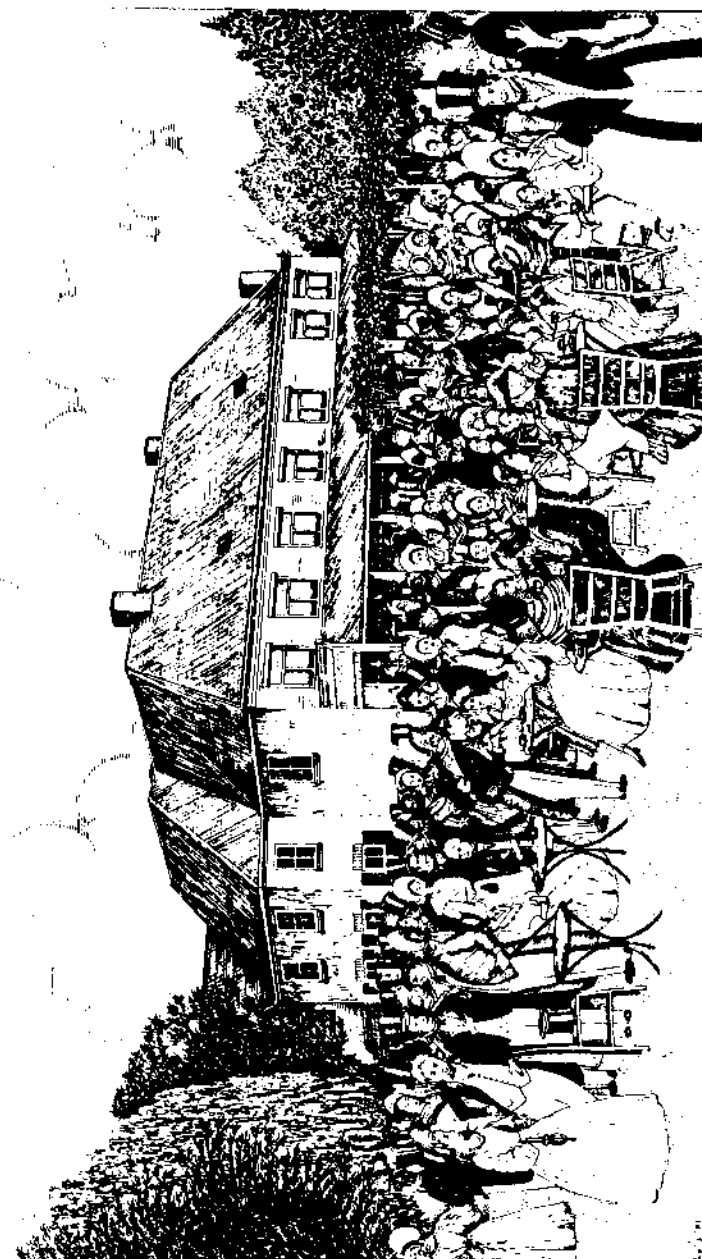

Uitgave van Hugo Sturigen te Leeuwarden
Gemeente Elst c.a. 3399 Buiden. 4750 Inwoners.

500 man binnen schans Knodsenburg elf dagen lang weerstand biedt aan de artillerie van Overste La Motto en aan de stormloopen van de Spanjaarden. Op 24 juli 1591 moet Parma werkeloos toezien hoe tien cornetten van de Spaanse cavallerie in een hinderlaag van Prins Maurits in het Visveld lopen. In geforceerde dagmarsen is de wintervluggen en inventieve Maurits van Steenwijk naar Arnhem gemarcheerd en heeft zijn voorhoede naar de Betuwe gedirigeerd. Hij wil een treffen met Parma om de Spanjaarden een definitieve nederlaag te bezorgen, Nijmegen te veroveren en door te stoten naar het Zuiden.

Parma heeft 7.500 man ter beschikking. Maar die troepen staan met de rug tegen de Waal en worden in de flank bedreigd door kapitein de Jonge. Parma weet dat een treffen met de goedgetrainde, geharde en gedisciplineerde soldaten van Maurits, die alle bewegingsvrijheid in de rug en in de flanken hebben, een riskante zaak is. Terwijl het bombardement op Knodsenburg werd verhevigd, evacueerde Parma in de nacht over de donkere schipbrug al zijn troepen uit de Betuwe naar Nijmegen, waar Parma zijn hoofdmacht moest hergroeperen om op bevel van Philips II naar de Franse slagvelden te marcheren. Maurits kreeg zijn veldslag niet. Op 27 juli verschijnt de Prins in Knodsenburg om het bombardement van Nijmegen te leiden. Pas in oktober kon hij de stad binnentrekken.

In het midden van de vorige eeuw was ' Uitspanning Wildenbeest 'aan de Veerdam uitgaanscentrum voor de Nijmeegse bourgeoisie. Op zonnige zomerzondagen concerteerde daar de kapel van de Nijmeegse Schutterij of de hoornblazers van het garnizoen in Grave, vertelt H.D.J. van Schevickhaven in zijn 'Sprokkelingen' Wildenbeest werd in het begin van deze eeuw afgebroken en vervangen door Hotel Lent. Op een tekening uit 1794 (Commanderie van St. Jan) staat op dezelfde plaats een kloek gebouw dat veel gelijkenis met het latere Wildenbeest vertoont. Op de volgende pagina een indruk van Wildenbeest op zondagmiddag.

UIT DE LEDENADMINISTRATIE

In Valkhofnieuws 2/86, het themanummer over Otto III, is de rubriek "Uit de ledenadministratie" weggelaten in verband met het grote aantal pagina's (52) dat dit nummer telde. De hierna volgende lijst van nieuwe leden beslaat derhalve de periode van maart tot en met half oktober van dit jaar.

Het vermoeden dat nog in het voorjaar van 1986 het 400-ste lid kon worden ingeschreven, is juist gebleken (zie: het jaarverslag elders in dit nummer). De zeer aanzienlijke instroom van nieuwe leden in 1985 is zelfs voorbijgestreefd, zoals uit onderstaande lijst kan worden afgeleid. Zij die zich als lid hebben opgegeven met ingang van 1987, zijn niet in dit overzicht opgenomen.

Momenteel telt de Valkhofvereniging meer dan 470 leden.

Borgers-v.d.Bilt	Nijmegen
v.Bernebeek	Groesbeek
Oosthout	Nijmegen
Litjes	Nijmegen
Dekkers-Bongers	Nijmegen
Jeuken-Tesser	Ubbergen
Kerstens	Wijchen
Jacobs,H.	Nijmegen
Spanings	Nijmegen
Hermens	Malden
Derks	Malden
Jacobs,H.B.	Nijmegen
v.Driel	Nijmegen
v.Dijk	Nijmegen

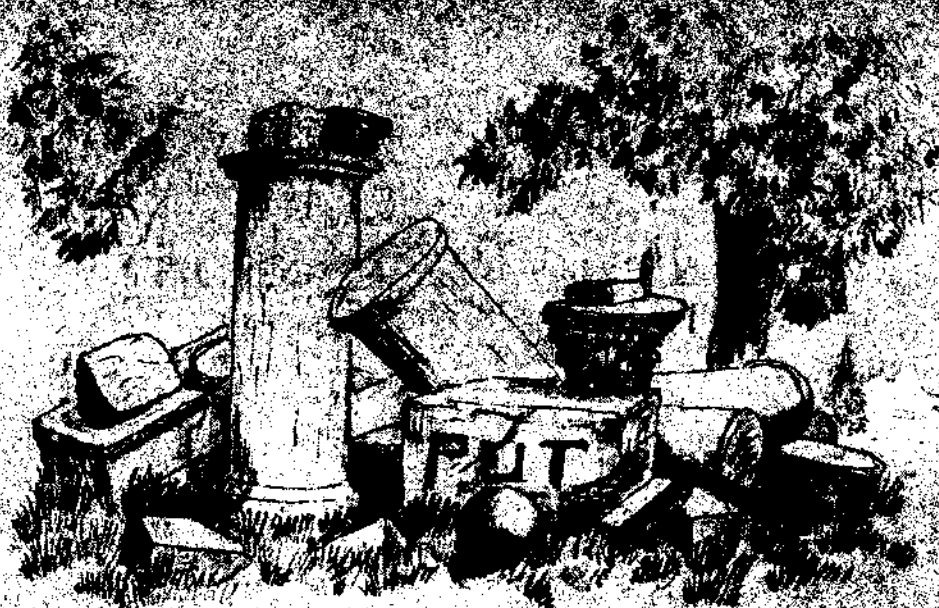
v.Grinsven	Nijmegen
Jansen	Nuene
Hendriks	Nijmegen
Ruijs	Nijmegen
VVV	Nijmegen
v.Valkengoed	Eemnes
de Bruin	Nijmegen
Hoos	Berg en Dal
Bosch	Nijmegen
Ling	Nijmegen
Cammaert	Heemstede
Peters	Nijmegen
Driessen	Berg en Dal
v.Hulst	Beuningen
v.Megen	Nijmegen
Duives	Nijmegen
v.Dijkhuizen-v.Zijl	Nijmegen
v.Woerkom	Nijmegen
Pelser-Källler	Nijmegen
Smits	Berkel-Enschot
Derks-Keijser	Nijmegen
v.Benthem	Zaandam
Merkus	Nijmegen
v.d.Berg	Nijmegen
Buis	Nijmegen
Turkenburg	Bemmel
Zwanikken-Ibes	Nijmegen
v.Ooijen	Beek bij Nijmegen
v.d.Hooven	Nijmegen
Jongorius	H.Landstichting
Galsloot-v.Ewijk	Nijmegen
Reuser	Nijmegen
Smolders	Den Haag
Peters	Arnhem
Kolkman	Nijmegen
Breukers	Nijmegen
Verhagen	Ewijk
Moed jr.	Lent

Budel sr.	Nijmegen
Spanbroek	Nijmegen
Mulders	Nijmegen
Martens	Nijmegen
Kats	Nijmegen
Gassen	Wijchen
v.Gils	Nijmegen
Baas	Nijmegen
Cornelissen	Nijmegen
ten Barge	Nijmegen
v.Deursen	Nijmegen
Heijke	Nijmegen
Linssen	Nijmegen
v.Kooi-Hopman	Nijmegen
Straatsma	Mook
v.Winkel	Nijmegen
de Laat	Nijmegen
Gelsing	Beek bij Nijmegen
Hardus-Janssen	Nijmegen
Hendriks	Nijmegen
Balduk	Nijmegen
Landerloo	Nijmegen
Bergefurt	Nijmegen
Budel jr.	Nijmegen
Luikens	Nijmegen
Haisma	Malden
Lauran	Nijmegen
Rosskopf	Amsterdam
Kuster	Nijmegen
Keller	Arnhem
Wennekes-v.Brienen	Nijmegen
Steenks	Bemmel
Croonen	Beuningen
v.Velp	Nijmegen
Kuilman	Nijmegen
Schenkels	Lent
Raymakers	Lent
de Wit	Nijmegen

de Koning	Brielle
Rappard	Nijmegen
v.Hoorn	Ooy
de Bruijn	Nijmegen
Wortel-Korvers	Soest
Draak	Nijmegen
Kruitwagen	Nijmegen
Oud-Burgeren Gasth.	Nijmegen
v.d.Horst	Vught
Sponselee	Nijmegen
Baltussen	Berg en Dal
Wijsman	Nijmegen
de Vries	Nijmegen
Niesten	Nijmegen
Smits	Nijmegen
Samson	Berg en Dal

Ziedaar, 107 nieuwe Valkhofleden!
Verder kommentaar lijkt me overbodig.

G.Hermans, ledenadministratie.

WIE WEEET WAAR DE RESTANTEN ZIJN GEBLEVEN ?????
EN KOMEN ZE WEER TERUG OP HET VALKHOF ???